

Entre la terra, dones busquen als seus familiars

Escrit per Alba Valdez. SemMexico / La Independent
dilluns, 17 de desembre de 2018 22:02

Quan a l'escola pregunten a les criatures de Yelitza, de 9 i 11 anys, a què es dedica la seva mare, responen: "És mestressa de casa i cercadora".

Yelitza Cruz Gómez de 28 anys, és integrant del Col·lectiu *El Solecito de Veracruz*, un grup de dones que amb els seus propis mitjans busquen els seus familiars en fosses clandestines, però com la majoria de les que integren el col·lectiu, té una doble jornada no remunerada: cercadora i mestressa de casa.

Tots els dies es lleva a les 5 del matí per anar al lloc de les recerques, abans d'agafar el transport públic deixa a punt els uniformes, l'esmorzar i els trastos nets, per després agafar una vareta i una pala que seran les seves eines de treball durant les següents set hores sota els 33 graus de calor al Puerto de Veracruz.

Abans que la violència a l'estat li canviés la vida a la família de Yelitza, ella s'encarregava de la cura dels seus fills i mai havia tingut una ocupació; ara tres anys després de la desaparició del seu marit s'ha convertit en proveïdora i cuidadora de la llar, a més de cercadora.

Entre la terra, dones busquen als seus familiars

Escrit per Alba Valdez. SemMexico / La Independent
dilluns, 17 de desembre de 2018 22:02

"Tot va canviar, malauradament, desde que ell va desaparèixer les coses s'han empitjorat econòmicament, ja que ara ho tinc molt difícil, la meva feina com a mare es va triplicar, ara sóc mare, el busco a ell i he de veure d'on trec diners, tot ha estat molt difícil", explica Yelitza.

Actualment, ni les seves criatures ni ella compten amb un altre suport que no sigui el de la seva família, tot i que com a víctimes indirectes té el dret de rebre suport econòmic, alimentari, psicològic, d'educació i de salut per part del govern, tal i com ho marca la Ley de Víctimas publicada a la Gaceta Oficial del Estado des de l'abril del 2017.

Yelitza comenta que tot i que la Llei està vigent els tràmits i paperassa que li exigeixen la desanimen a sol·licitar-la, a més que li requereix un temps que prefereix gastar buscant al seu marit o tenint cura de la seva canalla.

Entre la terra, dones busquen als seus familiars

Escrit per Alba Valdez. SemMexico / La Independent
dilluns, 17 de desembre de 2018 22:02

"Primer et diuen que sí, que et donaran suport i que li portis tal paper, després que aquest no és, i així tot és paperassa i temps que realment no tinc, se suposa que ells estan obligats a garantir-te seguretat i si no ho fan, com en el nostre cas, han de recolzar-te, però no, només et manllevem temps", diu.

El 1 de desembre va prendre possessió com a governador de l'estat, el *morenista* **Cuitláhuac García Jiménez**

, va anunciar la declaratoria del Programa Emergente por Crisis de Violaciones de Derechos Humanos en Matéria de Desaparición de Personas a Veracruz, i va reconèixer la feina dels Col·lectius de cerca, davant l'omissió de les autoritats.

Entre la terra, dones busquen als seus familiars

Escrit per Alba Valdez. SemMexico / La Independent
dilluns, 17 de desembre de 2018 22:02

Amb això va fer una crida a organismes dels sistemes internacionals de drets humans i organitzacions civils nacionals i internacionals, per donar suport a la implementació d'un pla d'acció a través de cooperació, finançament i assistència.

A més es va comprometre a crear un programa emergent que ajudarà a l'atenció, assistència, protecció, accés a la veritat i reparació de les víctimes i destinar recursos suficients al Fondos de Ayuda, Asistencia y Reparación Integral (FAAIR) igual que a la Comisión Ejecutiva Estatal de Atención Integral a Víctimas (CEEAIIV). Amb això Yelitza i totes les dones dedicades a les recerques haurien de tenir el que per llei els correspon.

El treball a les fosses

Com Yelitza, el 80 per cent de dones que integren el Col·lectiu del *Solecito* busquen el pare dels seus fills i que com ella han hagut de fer-se càrrec de la cura de la resta de la seva família i la recerca del seu marit, comenta

Lucía de los Angeles Díaz Genao

, representant del col·lectiu.

La primera vegada que Yelitza va entrar a un cementiri situat a l'esquena del Fraccionamiento Colinas de Santa Fe al Puerto de Veracruz a buscar el seu marit, lloc que durant molts anys va ser ocupat pel crim organitzat com a cementiri clandestí, ella no va dormir i no va tornar fins al tercer dia.

"El primer dia em vaig emmalaltir fatalment, perquè mai en la vida havia fet una cosa així i el primer dia em va tocar un sol a ple, i jo ai no! Déu meu! com pot aquesta gent aguantar tot això!".

"Vaig plorar molt perquè em van venir moltes coses a la ment, vaig pensar que això va ser l'últim que ell va viure, un munt de coses em van venir a la ment, llavors jo per voler trobar-lo m'he ficat en tot això, voler aprendre per saber, perquè jo el vull trobar com sigui", així narra

Entre la terra, dones busquen als seus familiars

Escrit per Alba Valdez. SemMexico / La Independent
dilluns, 17 de desembre de 2018 22:02

Yelitza la seva primera experiència en les recerques.

La necessitat de saber on està el seu marit, la va portar a fer tallers amb Policia Científica i antropòlegs per saber identificar restes humanes entre la terra i vegetació, amb l'olfacte i la intuïció va fer la troballa de més 160 fosses i 297 cranis humans a Colinas de Santa Fe.

Amb una mà carrega una vareta de més de dos metres i en l'altra una llibreta d'apunts, amb un barret i un mocador es cobreix del sol i camina sobre dunes de sorra, altres vegades en el fang i per la muntanya, picant el terra i olorant el metall.

Així des de les 8 del matí fins a les 3 de la tarda, Yelitza, treballa per buscar els centenars de desapareguts a Veracruz; de vegades només amb aigua a l'estómac ja que no sempre compta amb diners per comprar-se alguna cosa de menjar.

"Em van ensenyar que cal envarillar i la vareta fa olor, i ens han explicat les olors, ens diuen que quan fa olor animal mort allà baix hi ha alguna cosa, o quan hi ha un duna on tot està pla, si hi ha un arbret molt bonic, molt verd, a comparació dels altres (...) que quan trobis una bossa avisem a la Policia Científica", explica.

Els primers dies les llargues jornades de 8 hores sota el sol li van causar butllofes a les mans que amb els mesos es van convertir en durícies; els intensos calors li han fet patir constants migranyes que tracta amb medicaments genèrics o remeis casolans, ja que prefereix no gastar-hi diners.

Treball de mare i proveïdora

Després del seu treball al cementiri clandestí, Yelitza, arriba a casa a dinar amb els seus fills, revisar tasques de l'escola i netejar la casa.

Entre la terra, dones busquen als seus familiars

Escrit per Alba Valdez. SemMexico / La Independent
dilluns, 17 de desembre de 2018 22:02

De vegades quan ha acabat amb tot això dóna suport a la seva sogra amb la botiga i els diumenges treu el basar on ven coses que li regalen i amb el qual obté recursos per finançar les recerques a les fosses.

La despesa econòmica que té a la setmana és de prop de 1.200 pesos, diners amb els que la seva família li dóna suport, però que incrementa quan ha de pagar despeses de col·legis o alguna emergència mèdica. Llavors tot se li complica més.

"Quan arribo a la casa, he de netejar, revisar tasques, llibretes, a signar, a estar amatent a 'mare em falta això', 'mare he de fer una maqueta', anar a la papereria, endreçar trastos, sempre al "córrele" aquí. Per exemple, hi va haver un dia en què arribo i un dels meus fills estava malalt, així com arribo amb regalims, tota llardosa, empolsegada, me l' emporto a la farmàcia, són despeses afegides i no se d'on treure els diners però s'han d'aconseguir d'on sigui", diu.

El desgast físic i emocional que viu Yelitza des de la desaparició del marit ha estat enorme, però tracta de portar-ho amb fe i amb amor als seus fills.

"Tots els dies que em llevo li demano a Deu que m'ajudi, que em doni molta força, ja no ploro, ho feia fins molt després que se'l van endur, però ara només reso i tinc molta fe en que aviat el trobarem i tothom podrà descansar d'alguna manera", afegeix.